

ESCRUIRE EL PAÍS

Coixim-coixam

Raquel Ricart

Anant cap al cementeri, Pili la del Sastre va dir que calia tapar-se les ferides, perquè, si no, es podien endenyar. A Júlia, sa mare no li havia dit res d'això, però va pensar que era possible que, amb la pena de la mort de la iaia, tan recent, se li hagués oblidat l'advertència. Totes les amigues van traure els seus mocadrets de tela. Roser se'l va lligar al dit gros de la mà, que s'havia xafat amb una porta. Anna se'l va posar al colze, que el duia rascat. Júlia portava els genolls marcats, com gairebé sempre, però només tenia un mocador i no s'acabava de decidir per cap dels dos. Va observar atentament les ferides. La del genoll de la dreta ja tenia crosta, i lluia aquell color entre marró i vermell fosc, un color com el de la terra mullada quan plou bona cosa, de manera que va decidir tapar la ferida del genoll de l'esquerra, que estava més tendra. Quan finalment pogué ajustar el mocadret al genoll, s'adonà que les amigues s'havien avançat un bon tros. Ara caminava un poc coixa, perquè el mocador li impediria de doblegar el genoll amb facilitat, però pensà que seria millor fer cas de les recomanacions de Pili, no fos cas que els microbis dels morts —que ella ja s'imaginava com minúsculs mosquits envoltant-se per l'aire del cemen-

teri, com aquells menudius que festejaven les figues o les magranes picossades pels pardalets—, se li enganxassen al genoll esquerre i la deixassen coixa per sempre. Coixim-coixam enfilà la costera. La vespra havia plogut i la terra feia una olor intensa. Les fulles dels tarongers que vorejaven el camí lluien el verd fosc que tant li agradava. Era el primer any que anava al cementeri amb les amigues. Fins ara sempre havia anat amb el pare i, mentre passejaven entre les cases i les tombes, ell li havia anat explicant la vida dels avant-

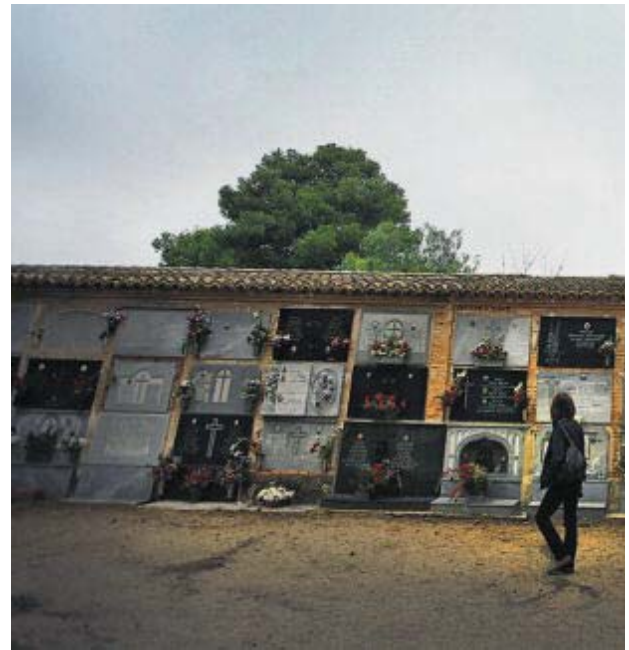
Era el primer any que anava al cementeri amb les amigues

passats i les anècdotes de gent del poble que ja era morta. "Mira, Miquel Sorlí, el tio Quelo de la Mel. Eixe home tenia unes mans d'or amb les abelles". "Ah, i ací està la tia Amparito la Caragola, una dona menuda, però més forta que milanta homes. Tota sola hagué de criar set fills, que l'home es va morir d'un còlic miserere".

—Vinga, Júlia, no t'encantes —la cridà Pili fent botzina amb les mans. I ella s'afanyà.

Les portes de ferro eren oberetes de bat a bat. Com pertocava el dia de Tots Sants. El cementeri era ple de gent i de flors. No com el dia que havien vingut a soterrar l'àvia, feia un mes dalt o baix. Aquella vesprada li havia semblat trist, més buit i més brut. Amb poca gent i poques flors, i les que s'hi veien, o bé eren marcides, o bé eren falses, de plàstic o de tela, deslluïdes i plenes de pols. Avui, per contra, tot es veia diferent, més viu, més lluminós, com si haguessen encalminat les parets.

Pili volia visitar la caseta d'un germà que mai no va conèixer perquè s'havia mort abans de nàixer ella, quan encara era un albat, tan menut, que ni foto n'hi havia, a la làpida. Només una inscripció que deia que allà hi havia l'àngel Tomàs, que s'havia mort quan tenia dos mesos. Roser no volia visitar ningú de la seua família, i Júlia es va pensar que no devia saber on eren soterrats i per això es feia la desinteressada. I Anna tenia l'obsessió que havien de visitar una tomba nova. Era la caseta d'un xicot jove que s'havia mort en un accident de cotxe, i ella havia sentit a dir a les dones que anaven a comprar a la botiga de sa mare, que els seus pares li havien fet una làpida que valia un Perú. Que l'havien encomanada a un home que era una mena d'artista i que sabia fer les cares a partir d'una fotografia.

La vesprada que havien vingut a soterrar l'àvia li havia semblat el cementeri trist, més buit i més brut. / JESÚS CÍSCAR

De manera que van estar buscant la làpida fins que la van trobar, que, a dir veritat, no era difícil d'esbrinar, perquè, si t'hi fixaves, hi veies rius de gent que s'hi apropaven per contemplar-la. Quan s'hi pogueren acostar, escoltant-se entre la gent, van veure-hi que, efectivament, hi havia una cara en relleu que sobreixia, tota feta de tesselletes de colors, de pedretes xicotetes de mosaic, negres per als cabells, color de carn per a la cara, rosades per als llavis.

Feia una mica d'impressió, aquella cara allà, mirant-les, però, a dir veritat, com que ninguna d'elles havia conegut el xicot en vida, no eren capaces de saber si l'artista l'havia encertat, i si havien de fer cas als comentaris que sentien mentre eren allà embadalides mirant la novetat de l'any, no semblava estar gaire clar. "Xica, mira que jo no li veig semblança". "Dona, més templat l'han fet que no era". "Això són ganes de cridar l'atenció". "Però

VE DE LA PÀGINA 1

I si parlem de referents més propers, com es veuen els alcoians al mig de l'efervescent escena pop rock catalanoparlant o, més genèricament, valenciana?: "Ens trobem molt a gust amb bandes com Senior i el Cor Brutal, amb què compartim una certa afinitat, tot i que el que ells fan és molt diferent". Alhora que reconeix que l'escena catalanoparlant "ha reviscolat, i hi ha menys complexos per part del músic. S'ha trencat allò de 'no arribaràs enllac cantant en valencià', que es podia sentir fins fa poc". Coses de la normalitat, con indica Pablo González, piano acordió i teclat de la banda, que diu que "és la normalització, que es nota i sempre és positiva".

Els Caravan, a més de la seua edició discogràfica, són gent inquieta. Tot i que ara el tenen arraconat, fa temps que passen pels escenaris el muntatge *Si t'arriba el dematí*, un repàs particular a més de trenta anys d'història de música popular en valencià. "Va sorgir", diuen, "perquè el vam estrenar en el cicle Intercanvis, amb cançons de Raimon, Ovidi o Bustamante, i el que buscàvem era un repertori que tingués un nexa poètic en comú, ja que no deixa de ser un treball d'investigació, al cap i a la fi".

Paisatge folk, postmodern i selecte

Rafel Arnal publica el seu primer disc en solitari, 'Pam a pam'

MAGDA R. BROX València

La música folk d'arrel valenciana i cantada en valencià viu un moment extraordinari. Formacions i cantants, com ara Obrint Pas, Miquel Gil o Al Tall amb seguidors fora del País Valencià, n'evidencien la bona salut. I la ratxa continua.

Fa un mes es va publicar un disc molt interessant. El primer treball en solitari de Rafel Arnal (Tavernes Blanques, 1975), *Pam a pam*, del segell M Factory Music, és una col·lecció de cançons d'arrel i so mediterranis, però tocades per l'electrònica. I en aquesta fusió conviuen en equilibri perfecte el cant d'estil i el *drum'n'bass*, les melodies senegaleses i el cant de batre, la dolçaina i la música grega, o el tambor sabar i el cant melismàtic d'Arnal.

La dotzena de cançons de *Pam a pam* configuren un paisatge sonor encisador, que enfonsa les arrels en terrenys, en principi, tan allunyats com el folklore

mediterrani i la plasticitat de l'electrònica. Rafel Arnal sona així: d'empremta valenciana amb influències àrabs, però modern, molt modern.

"M'han dit de tot. Hi ha gent a qui recorde Sade per les bases africanes o Natacha Atlas", comenta Arnal, que matisa que ell es considera "més pròxim a la música grega, de Mikis Theodorakis, que no a Maria del Mar Bonet o, fins i tot, a Massive Attack que no a Obrint Pas". I si és cert que amb els grups en valencià comparteix la llengua i l'interès per recuperar el folklore, tanmateix la seua música s'assembla més al grup anglès Asian Dub Foundation, que barreja *drum'n'bass* amb melodies tradicionals de l'Índia, que no a Òscar Briz o a Rafa Xambó.

Arnal ha sabut, en aquest primer disc, unir estils diferents i no subscriure-se'n a cap, en un concepte de música global que no oblidia allò local, un gresol miscel·lànic com la societat on vivim: "En la música em conside-

El cantant Rafel Arnal.

EUA o a Bèlgica amb el propòsit de millorar en aquests camps. Una gaspira, la del deler per la cultura i el coneixement, que li ve de família: son pare és l'incombustible Rafael Arnal, escriptor, editor (L'Eixam), llibreter i també músic.

De fet, la primera incursió de Rafel en la música, fa més d'una dècada, fou en el grup Carraixet, fundat per son pare juntament amb Leonardo Giner, i després es va incorporar als grups de folk selecte Aljub i Krama. En el projecte de *Pam a pam* ha estat treballant els últims quatre anys amb els germans Murillo de Sueca (Josep Àngel, Enric i Cèsar) per a aconseguir el so acurat i la

lirica. No he sentit molt de flamenc o de cant de batre. Escolte molta música i no faig mai un ús ortodox de cap estil, perquè el que és interessant de l'art és precisament això".

Una filosofia musical que va unida a la seua vida, que també es caracteritza per cultivar la diversitat per a recollir un univers complex. Professor de belles arts, de música i de dansa contemporània, Arnal ha viscut als

Per què, sobre què canta Arnal? "Sobre el gran tema: l'amor i el desamor". Les lletres estan atapeïdes de desig, de joventut, d'olorosos gessamins i del desencís de la soledat. I per a plasmar això Arnal s'ha envoltat de col·laboradors, com ara el cantador Apa, el guitarrista Spyros Kaniaris i molts altres músics que acompanyen l'amic en el seu primer disc en solitari.

com sou, que era l'únic fill que tenien, i sa mare li volia amb passió". "Ai, Conxeta, com totes les mares, o tu no vols els teus?". "Tira, anem, que no és dia per malparlar".

Com que les amigues ja estaven cansades, Júlia els va dir que l'esperassen a la porta, que

tot seguit eixiria, que volia fer-li una visita a la seua àvia. I va trobar que era una sort que s'haguessen cansat, perquè no volia que veiessen on era soterrada l'àvia, sobretot després d'haver vist una làpida com la d'aquell xicot, perquè la iaia, en fer tan poc de temps que era morta, en-

cara no en tenia. Només les inicials ratllades a l'algeps i un ramell de flors que sa mare li havia portat el dia abans. Anà coixim-coixam i en arribar es va plantar davant. No hi havia ningú, i ella va acostar la mà a la caseta que, afortunadament, era a la segona fila, i no com els avis del pare, que eren en una filera alta i no hi havia manera d'acariciar-los. Ressegüí amb el dit índex les inicials del nom i dels cognoms: J, de Júlia, B, de Bes, S, de Sellés. Potser era perquè feia sol, però li va semblar que l'algeps no era fred i que encara li arribava el caliu de la iaia. Llavors, sense voler, les llàgrimes li van eixir a raig.

Mentre se les torcava amb el mocadoret de tela que havia cobert la tendra ferida del genoll esquerre, s'imaginà, tèrbolament, una munió de mosquits invisibles que li devoraven el genoll com si fos una figa badada o una magrana oberta. I tot seguit, i de manera molt més clara, sentí el riure tendre de la iaia que s'escolava entre les lletres ratllades a l'algeps. Llavors li va sentir la veu que li xiuxiuejava càlidament i rantejant a l'orella "Quines coses que tens, Júlia". Igual igualat que aquell dia que li havia preguntat si era veritat que si un xic et besava al cap de nou mesos tens un fill, que li ho havia dit Pili, la del Sastre.

Doro Balaguer davant les seues obres. / JESÚS CÍSCAR

A MANERA DE TASCÓ

El compromís de Doro Balaguer

Vicent Alonso

El gran artista ha de canviar el món". Ho escrivia Antoni Tàpies ja fa un grapat d'anys en les seues meditacions sobre la substància de l'art i la veritat és que no m'ha vingut al cap de sobte, sinó que he ensepegat amb l'admonició en un llibre que Doro Balaguer publicà en una col·lecció d'assaig que Gustau Muñoz dirigia: *Renau, pintura i política*, Germania, Alzira, 1994. Confesse que aquest volum de la col·lecció "Sagitari" em va descobrir un Balaguer que ni coneixia ni imaginava. Un escriptor capaç de parlar de l'art i de la vida amb una senzillesa tan rotunda que sovint, des de la superfície, se't presentava la temptació d'abandonar-lo per por de ser víctima de la banalitat. Més tard, el seu esplèndid *L'esquerra agònica. Records i reflexions* (Afers, 2009) em confirmà que la lectura atenta dels seus textos m'era d'un profit inhabitual. De fet, fa uns dies, quan em vaig assegurar en un dels incòmodes banquets que hi havia a disposició del públic a la Fundació Chirivella Soriano per veure el documental que acompanyava l'exposició antològica de les seues pintures, cada afirmació seua corroborava el profit valuós que un extrau quan l'escolta amb atenció i sense preses. El catàleg de l'exposició referida (*Doro Balaguer. Pintura, política, vida*, Afers, 2011) ha tingut l'encert de reproduir entrevistes diverses fetes per Carlos Pérez, Francesc Pérez-Moragón i Adolf Beltran, gènere que és un aliat natural de les virtuts que remarque, de manera que, tot plegat, un pot anar des dels diàlegs que el catàleg recull fins als textos més assagístics tot examinant, amb tanta placidesa com aprofitament, els assumptes de més interès que han preocupat els artistes que, com en el cas de Doro Balaguer, han fet del compromís un postulat irrenunciable.

No crec que hi haja dubtes sobre l'interès del contingut a què remet la citació de Tàpies. La literatura i la pintura, ací precisament, s'envolten d'una fraternitat quasi idíl·lica. No solament la societat ha exigit als pintors i als escriptors, fins fa poc si més no, una responsabilitat específica davant dels problemes, dels valors i dels desitjos, sinó que els mateixos artistes s'han investit d'aquesta prerrogativa que, a vegades, els ha permès parlar i ser escoltats amb uns altaveus des-

mesurats i una admiració més que respectuosa. El discurs de Doro Balaguer, net, directe, sense retoricismes untuosos o transcendentalismes fatus, contra la sacralització de l'art és tan natural, en el fons com en el gest, que sovint arriba a commoure. "Al cap i a la fi", comenta amb Adolf Beltran, "pintar és triar uns colors i posar-los en un llenç". Amb això no s'està negant l'originalitat ni les grans aportacions artístiques; simplement es vol posar cada cosa al seu lloc, és a dir, tot introduint matisos que ens fan entendre millor les condicions i els problemes que planteja l'activitat artística. La distinció que en aquest assumpte fa Doro Balaguer entre "creació" i "originalitat" és d'un profit considerable i ja estaria bé que els discursos crítics la tingueren en compte si no volen reunir els productes artístics en dos grups únics i antagònics: les obres excel·lents, d'una banda, i, de l'altra, la immensa majoria, és a dir, la mediocritat més absoluta. Pintar, com escriure, són activitats naturals que podem aprendre sense necessitat de creure'ns que revolucionarem l'estètica contem-

La distinció que fa entre "creació" i "originalitat" és d'un profit considerable

porània. Pintura i pensament, com pintura i revolució, són més aviat activitats paral·leles; no lligades, sens dubte, per cap relació de causalitat. Potser al voltant d'aquesta qüestió és on hem de cercar la clau del compromís de Doro Balaguer artista. Del polític, tothom en té dades i testimonis. D'un artista, a més, apassionat de l'abstracció i absolutament convençut (els seus textos no ens permeten posar-ho en dubte) que "l'estil pot ser més corrosiu que la història que conta cada obra". El compromís de Doro Balaguer, el seu *engagement*, té més a veure amb la humanització de l'ofici de pintar i el d'escriure sobre pintura que no amb la denúncia pamfletària o la creença ingènua, o interessada, que pintant capellans i dones en dolades, i homes de boina i mirada trista contribuïràn més i millor a canviar el món.

NOTES DE CAMBRA

Espècie en extinció

Manuel Baixauli

Em pregunte si el gust que tenim alguns per llegir dietaris, correspondències o entrevistes no respon a l'intent de tapar un buit desolador: el buit que hauria d'ocupar la conversa. "L'exercici més fructuós i natural del nostre esperit", segons Montaigne, que hi dedica tot un assaig. Un exercici que decau progressivament en la nostra època de presses. "L'estudi dels llibres és un moviment lèndid i feble que no escalfa, mentre que el de la conversa ensenya i exercita alhora", afegí Montaigne. Són conversa el xat, el correu electrònic o el diàleg per telèfon?... Per aquests mitjans no es pot parlar sobre la vida, sobre Déu, sobre la mort o sobre art, per exemple. O, si se'n parla, es fa d'una manera deficiente, com qui beu vi exquisit en un got de plàstic. I és aquesta, l'exquisida, la classe de conversa que desapareix. L'altra, la que està finalitzats pràcticament, o la frívola que lubrica l'engranatge de les relacions socials, no ha perdut pistonada, potser fins i tot ha crescut amb els nous mitjans. Creix la xarrameca, minva la conversa-art. Intenteu quedar amb algú senzillament per a parlar, sense un propòsit definit; ja em direu el resultat. Aviat, a les cases de cultura, entre el Pilates i els balls de saló s'instaurarà un taller de conversa, cada dia amb un tema que caldrà dur preparat.

Tot ho banalitzem, fins i tot allò millor que tenim. Feu memòria: quines han estat les converses més plaents o reveladores de la vostra vida? Quan, on, amb qui es van produir? Perquè la gràcia rau ací: són imprevisibles, succeeixen. Què no donaríem per la transcripció d'algunes converses entre personatges històrics, o entre els qui governen el món, quan estan sols, *off the record!* Només en una obra de ficció podem accedir a tals escenes. Adés he parlat dels dietaris, les correspon-

dències i les entrevistes... Per ventura no és, no sols això, sinó tot el que llegim o escrivim, també una substitució de la conversa? Una sublimació del nostre desig o necessitat de conversa? D'aquelles converses vora la llar, al final del dia, amb què els nostres avantpassats, encara no emmudits pels mitjans de comunicació, es desfogaven? Conversa: espècie en extinció. Proveu a parlar amb la gent no de futbol o de la crisi, sinó sobre la vida, sobre Déu, sobre la mort o sobre art. Protagonitzareu una eixida de to. Us miraran amb menyspreu o amb ironia, i potser diran que sou pedant o que us manca un regó. La conversa desapareix, i ningú la reivindica. Ens hem d'accontentar amb els seus sucledanis. Com aquest article, dirigit a un lector desconegut que, davant aquestes paraules, ignore si farà cara de menyspreu o d'ironia, si el considerarà una eixida de to o si sentirà, com jo, nostàlgia d'aquelles converses llargues, sense prejudicis, sobre els temes essencials de la vida, els que ens han ocupat i ens haurien de seguir ocupant sempre.